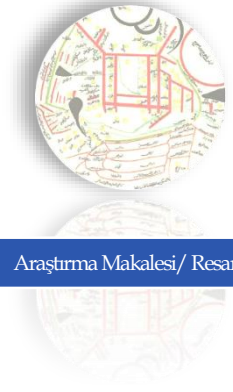

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
29. Sayı/Issue Aralık/December 2022
Samsun-Türkiye/ Turkey www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut497>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Ömer Seyfettin'in Eserlerinde "Vicdan" Kavramı Üzerine Bir İnceleme

An Analysis on the Concept of "Conscience" in Ömer Seyfettin's Works

Öz

Ömer Seyfettin, Türk hikâye geleneğinin oluşmasında ve bu türün gelişmesinde önemli katkılarda bulunmuş yazarlarımızdandır. Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in eserleri vicdan kavramı bakımından ele alınmıştır. Çalışma betimsel araştırma modelindedir. Veriler, yazarın çocukluk yıllarını anlattığı hikâyelerinden elde edilmiştir. Başından geçen olayları kahraman bakış açısı ve birinci kişi ağzıyla aktaran Ömer Seyfettin *İlk Cinayet*'te 3-4, *Kaşağı*'da 5-7 ve *Falaka*'da 7-8 yaşlarındadır. İncelenen eserlerde "vicdan" kavramının yazarın hayatı ve kişiliği üzerinden yansıtıldığı ve daha çok vicdan azabı yönünden ele alındığı tespit edilmiştir. Ömer Seyfettin'in güçlü bir vicdana sahip olmakla beraber sebep olduğu üzücü olayların benliğinde yarattığı psikolojik yıkımı üzerinden bir türlü atamadığı; suçluluk duygusundan dolayı hayatı boyunca huzursuzluk ve üzüntü içinde yaşadığı görülmektedir. İncelenen eserler, vicdan kavramının çok önemli bir kişisel yargı erki olduğunu göstermesi, vicdan farkındalığını oluşturmaya ve vicdan muhasebesini kahramanlar aracılığıyla yansıtması bakımından önem arz etse de bir değer olarak çocuklara vicdan eğitiminin verilmesi yönünden tam anlamıyla uygun materyaller değildir. Yani Ömer Seyfettin'in *Kaşağı*, *İlk Cinayet* ve *Falaka* adlı hikâyeleri birer hatırat olarak dikkate değer edebî zenginlikte, fakat vicdan eğitimi yönünden eleştirilecek niteliktedir. Yazarın vicdan azabından kurtulmak için hiçbir çaba içine girmemesi, tüm hayatı boyunca kendini üzüntü ve huzursuzlukla cezalandırması, sadece Ömer Seyfettin'in değil, aynı zamanda kurmaca dünyanın kahramanlarıyla bütünleşen okuyucunun omuzlarında da birer vicdan yükü olarak kendini hissettirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, hikâyeler, "vicdan" kavramı, vicdan azabı, vicdan eğitimi.

Abstract

Ömer Seyfettin is one of our authors who has contributed significantly to the formation and development of the Turkish story tradition. In this study, the works of Ömer Seyfettin are discussed in terms of the concept of conscience. The study is in a descriptive research model. The data were obtained from the stories of written by the author in his childhood years. Ömer Seyfettin, who narrates the events he has experienced with a heroic point of view and first person, is 3-4 years old in *İlk Cinayet* (The First Murder), 5-7 years old in *Kaşağı* (The Currycomb) and 7-8 years old in *Falaka* (The Bastinado). It has been determined that the concept of "conscience" is reflected on the life and personality of the author in the examined works and is mostly handled in terms of remorse. Ömer Seyfettin who narrates the events of his life with the heroic point of view and the first person has a strong conscience, that he has never been able to overcome the psychological destruction he had created in his personality by the sad events he experienced and caused in his childhood days; It is possible to say that he lived in distress and sadness throughout his life due to the guilt he experienced. Although the examined works are important in terms of showing that the concept of conscience is a very important power of personal judgment, creating awareness of conscience and reflecting conscience accounting through heroes, they are not completely appropriate materials in terms of giving conscience education to children as a value. In other words, Ömer Seyfettin's stories named *Kaşağı* (The Currycomb), *İlk Cinayet* (The First Murder) and *Falaka* (The Bastinado) have a remarkable literary richness as a memory but can be criticized in terms of conscience education. The fact that the writer does not make any effort to get rid of his guilty conscience and punishes himself with sorrow and restlessness throughout his life makes itself felt as a burden of conscience not only on Ömer Seyfettin but also on the shoulders of the reader who is integrated with the heroes of the fictional world.

Keywords: Ömer Seyfettin, stories, the concept of "conscience", remorse, conscience education.

Yıldız Yenen Avcı*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* MEB, Türkçe Öğretmeni BİLSEM, Aydın/
Türkiye
Elmek: y.yenen@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-8697-5375

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 12.09.2022
Kabul Tarihi: 26.09.2022
E-yayın Tarihi: 30.12.2022

Not Note

Bu çalışma, 28-29 Ağustos 2020 tarihinde gerçekleşen 1. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Atıf/Citation:

Yenen Avcı, Y. (2022). Ömer Seyfettin'in Eserlerinde "Vicdan" Kavramı Üzerine Bir İnceleme. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (29), s.1-13.

Giriş

Türkçe Sözlük'te "Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç, duyunc" (Dil Derneği, 1999: 1403) olarak geçen vicdan kavramı semavi dinlere göre kişiye tanrı tarafından verilen iyiyi ve doğruyu bulma yeteneğidir. Zihinlerde yer alan iyi veya kötünün tanımlanmasında dinin etkisi büyüktür; çünkü dinin emir ve yasaklar şeklinde oluşan normatif yapısı kişi ve toplumları ahlaklı olmaya yönlendirir (Zengin ve İçöz Arslan, 2018: 332-337).

Vicdan, her insanda var olduğu düşünölen doğru ya da yanlışın ilkelerini veya iyi ya da kötünün kavranışını sağlayan bir tür "ahlaki bilinç"tir (İmamoğlu, 2010: 129). Kimi zaman içsel ses veya doğuştan getirilen bir meleke kimi zaman da tecrübe ile elde edilen ahlaki bir yetkinlik olarak tanımlanan vicdan kavramı değerlerin kazandırılması ve davranışa dönüştürölmesi konusunda kişiye rehberlik eder. İyi ve güzel işler yapılması durumunda iç huzuru sağlar, ahlaki anlamda kötü işler yapılması durumunda ise kişiye suçluluk yaptırımında bulunur (Zengin ve İçöz Arslan, 2018: 332-337).

Vicdanda duygu unsurunun kuvveti ile ilgili olarak Freud, en çok suçluluk duygusu duyanların en iyi ahlaka sahip insanlar olduğu yaklaşımını savunur. İyi bir davranışın sebebi kuvvetli bir vicdan değil, fakat güçlü vicdan iyi davranışın neticesidir. Bu anlayışa göre suçluluk duygusu ile kötü davranış birbiriyle ters orantılıdır (İmamoğlu, 2010: 135). Yaptırımı güçlü bir hissiyat olan vicdan, şuurulu benlik anlayışına sahip bireylerde kötöden uzaklaşma, iyiye yönelme şeklinde yol alırken önceden yapılan kötölüklerin farkına varılmasına, pişmanlıkla birlikte hatanın itirafına ve telafi yollarının aranmasına teşvik eder.

Vicdanın verdiği suçluluk hissiyle sonuçlarına katlanmak pahasına yapılan kötölük itiraf edilir; çünkü içsel mahkemede birey korkunç huzursuzluk hâlini yaşar. Bireyin rahatlamasını ve iç huzura kavuşmasını sağlayan bu dünyevi mahkeme, vicdan duygusunun körelmediği bireylerde kurulur (Bilgiz, 2007: 122). Ahlaki bir yargı mercii olan vicdanın doğru bir rehber olabilmesi için eğitilmesi ve terbiye edilmesi gerekmektedir. Bireyin gelişimi ile paralellik gösteren vicdan terbiyesinin gerçekleşebilmesi için aile, okul ve toplumun işe koşulduğu bilinçli bir eğitim modeli uygulanmalıdır (Zengin ve İçöz Arslan, 2018:332-337). İnsan, vicdan ve aklını dengeli kullandığı ölçüde iyiyi kötöden ayırt edebilecek yetkinliğe sahiptir. İyilik fitratı ve vicdan yetisinin temelleri çocukluk dönemiyle başlar ve gelişir. Çocuğun yetiştirildiği aile ve içinde bulunduğu sosyal hayat karakterinin oluşmasında rol oynar.

Araştırmalara göre, bireylerin suç işleme sebeplerinin altında geçmişte yaşadığı olayların etkisi bulunmaktadır. Bu bakımdan aile eğitiminin vicdan gelişimi için önem arz ettiği düşünülmektedir. Ahlâkî kötölükleri açıklama noktasında sadece vicdan duygusunun yeterli olmadığı, bu tür kötölüklerin temelinde sosyolojik, psikolojik, fiziksel olarak birçok gerekçenin olduğu varsayılmaktadır. Belirtilen nedenlere bağlı olarak fitratı bozulan ve vicdanı körelen bireylerin acıma ve merhamet duygularını kaybettiği, aklını da bilinçli kullanmamasıyla beraber ahlâkî kötölüğün artarak devam ettiği görölmektedir (Yücekaya, 2019: 106-107). Varlığını sürdürebilmek için özünde bencillik bulunan insanoğlu doğasındaki içgüdülerinin de sevkiyle zevki ve rahatı için

tabiata, insana ve topluma zarar verebilecek bir varlıktır. Ama aynı zamanda en yüksek evrensel ve insani değerleri canı pahasına koruyabilecek bir mana zenginliğine sahiptir. İnsanın bu zenginliğin farkına varabilmesi için kendi değerlerini bilmesi, kendi iç dinamiklerinin farkına varması gerekmektedir. Kişinin ıslah edici bir rol ile kendine ve diğer varlıklara iyilik ve adaletle yaklaşması kendisinde mevcut olan bazı yetilerin gelişmesiyle mümkündür. Vicdan bu yetilerin en önemlilerinden biridir. Çünkü vicdan ahlaki hayatın yapıcı unsurudur ve içsel bir ahlaki şuur olarak her zaman hak ve adaletten yana tavır sergiler (İmamoğlu, 2010:128). “Birey dünyaya fiziksel, zihinsel ve duyuşsal anlamda bir eğilime sahip olarak gelse de gelişmeye, dolayısıyla eğitilmeye muhtaçtır ve bu ihtiyaç hayat boyu devam eden bir süreçtir. (Zengin ve İçöz Arslan, 2018: 337)”

Vicdan kavramı; ister doğuştan getirilen isterse sonradan kazanılan bir yeti olsun, sonuç itibariyle varlığı yadsınamaz bir duygudur. Genel olarak “iyiyi kötüden ayırabilme şuru” olarak tanımlanan bu kavram belirli bir bilişsel düzeye erişildiği ilk andan itibaren insanoğlunun ayrılmaz soyut bir parçası olur. Kişisel tutum ve inançlar, yaşam deneyimleri, toplumsal değer yargıları, benimsenen dinin temayülleri vicdanın şekillenmesi konusunda belirleyici rol oynar.

Huzurlu bir vicdan için; bireyin doğruyu yanlıştan ayırabilmesi, iyiliğe yakın ve kötülükten uzak durması; yaptığı hatalardan pişmanlık duyarak yapılan yanlışlığı kalbin mahkemesinde sorgulaması, bunu önce kendisine sonra da ilgili kişiye itiraf ederek gergin ruh hâlimden kurtulmaya çalışması, akabinde hatanın telafisi konusunda çözümler üretmesi son derece önemlidir.

Aile, okul ve çevrenin yanı sıra bireyin düşünsel, duygusal, psikolojik gelişimini destekleyen kaynaklardan biri de edebî eserlerdir. Yazarlar bu metinleri oluştururken kimi zaman kurgusal dünyadan kimi zaman da hayatın gerçeklerinden ilham alırlar. Gerçekleri edebiyata yansıtılması aşamasında sanatçıların yaşadığı, fakat unutamadığı olaylardan da yararlandığı görülmektedir.

Türk hikâyeciliğinin öncü isimlerinden olan Ömer Seyfettin de üzerinde etki yaratan olayları okuyucusuyla paylaşmıştır. Ömer Seyfettin’in Türk dili ve tarihi üzerine yaptığı çalışmalar, düşünceleriyle kendinden sonrakilere yön veren bir kültür insanı olması onun çok sevilmesinde etkili olmuş; kısa ömrüne sıkıştırdığı yüzlerce hikâyesi gönüllerde ayrı bir yer edinmesini sağlamıştır. Ömer Seyfettin bir edebî tür olan hikâyenin tanınmasında ve sevilmesinde, Türk edebiyatında hikâye geleneğinin oluşmasında önemli rol oynayan simlerden biridir.

Hikâyelerinde çocuk kahramanlarına yer vermesi, samimi üslubu, kimi zaman iğneleyici kimi zaman da esprili tavrı, toplum içinde gezinen dikkatli bir sosyolog edasıyla ilginç konu ve olayları eserin dokusunda işlemesi onu ölümünden yıllar sonra bile araştırmaların odağı hâline getirmiş ve getirmeye de devam edecektir. Türk milliyetçiliği (Görgün, 2018; Aktaş, 2019), Türk tarihi (Şişmanoğlu Şimşek, 2014), dil devrimi (Öksüz, 1995; Geçgel, 2012; Kuş, 2013) ve millî edebiyat (Akyüz, 1995; Kolcu, 2007) konularında ilk adımları başlatan yazarın etkili kimliği üzerine birçok araştırma yapılmış; bazı çalışmalarda ise [Aydemir (1989) Ustaoglu, (2006) Üçer, (2007), Kurt (2009), Albez (2009), Türcan Yüksel (2008), Aydoğan (2010), Yenen Avcı (2013), Kanter (2015), Argunşah (2017), Karabulut (2017), Bulduker (2018), Tulgar (2019) ve Hasdedeoğlu (2020)] eserleri çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Literatürde Ömer Seyfettin’in eserlerinde vicdan kavramına ve kötülükler karşısında vicdanın etkisine

Ömer Seyfettin'in Eserlerinde "Vicdan" Kavramı Üzerine Bir İnceleme

yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırma; yazarın hayatından izler taşıyan ve ana kahramanı kendisi olan eserlerinde vicdan kavramını çok yönlü ele alması bakımından önem arz etmektedir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, Ömer Seyfettin'in eserlerinde vicdan kavramını incelemektir. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ömer Seyfettin'in eserlerinde vicdan kavramı hangi yönleriyle ele alınmaktadır?
2. Ömer Seyfettin nasıl bir vicdan algısına sahiptir?
3. Ömer Seyfettin'in incelenen eserleri çocuklara vicdan eğitiminin verilmesi bakımından uygun özelliklere sahip midir?

Yöntem

Ömer Seyfettin'in eserlerini vicdan kavramı yönünden incelemeyi amaçlayan bu çalışma betimsel araştırma modelindedir. Eserler yazarın çocukluk günlerini konu edinen *Kaşığı*, *İlk Cinayet* ve *Falaka* adlı eserleriyle sınırlıdır.

Vicdan kavramının irdelenmesine yönelik toplam 14 soru sorulmuştur: 1. Vicdan azabına neden olan olay ne zaman yaşanmıştır?, 2. Olay nerede geçmiştir?, 3. Olayı gerçekleştiren kişiler kimlerdir?, 4. Olayı tetikleyen unsurlar nelerdir?, 5. Olayın gelişim aşamaları nelerdir?, 6. Talihsiz olay öncesi yazarı uyaran kişiler kimlerdir?, 7. Olay anında yazar hangi ruhsal ve bilişsel durum içindedir?, 8. Vicdan azabının nedenleri nelerdir?, 9. Yazar, vicdan azabını hangi varlıklara yönelik hissetmiştir?, 10. Vicdanını sızlatan olayı hatırlatan uyarıcılar nelerdir?, 11. Yazar vicdan azabından kurtulmaya yönelik çaba göstermiş midir?, 12. Vicdan azabının benlikte yarattığı ruhsal etki nedir?, 13. Vicdan azabı zaman içinde nasıl bir gelişim göstermiştir?, 14. Yazar vicdanını yaralayan olayı kimlerle paylaşmıştır?

Bulgular

Araştırmaya yönelik bulgular tablolarda gösterilmiş, elde edilen veriler açıklama ve yorumlarla desteklenmiştir:

Tablo 1: Vicdan Azabına Neden Olan Olayın Geçtiği Zaman

Eserler	Olayın zamanı
<i>Kaşığı</i>	Çocukluk döneminde (5-7 yaşlarında)
<i>İlk Cinayet</i>	Çocukluk döneminde (3-4 yaşlarında)
<i>Falaka</i>	Çocukluk döneminde (7-8 yaşlarında/ilkokul yıllarında)

Başından geçen olayları kahraman bakış açısı ve birinci kişi ağzıyla okuyucuya aktaran Ömer Seyfettin, *İlk Cinayet* adlı eserde 3-4 yaşlarında olduğunu belirtir. Alangu'ya (2003: 15-16) göre *Kaşığı*'da geçen olayın yaşandığı dönemde 5-7 yaşlarında; *Falaka*'da anlatılan olayın yaşandığı süreçte ise 7-8 yaşlarındadır. Yazarın olayları yaşadığı 2-7 yaş aralığı Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre işlem öncesi dönem olarak bilinmektedir. Bu gelişim süresinde en öne çıkan özellik çocuğun benmerkezli olmasıdır. Benmerkezlilik, bencillik değil, olayları başkalarının bakış açısından görememe ya da başkasının duygularını ve gereksinimlerini fark etme konusunda

yetersiz olmadır (Dönmezer, 1997: 79). Mantıksal düşünmenin önündeki engellerden biri olan benmerkezcilik bu dönemde çocuğun bütün davranışlarında ortaya çıkar. Çocuk kendi düşünceleri konusunda düşünmez, bu düşüncelere zıt bir durumla karşılaştığında bile düşüncelerini sorgulama konusunda motive olmaz. Ayrıca onun düşüncesi kendine göre mantıklı ve doğrudur (Wadsworth, 2015: 66). Henüz bilişsel bir olgunluğa ulaşamamış küçük Ömer'in içinde bulunduğu gelişim sürecinin doğal sonucu olarak empati kuramaması, olayların doğruluğunu sorgulayamaması onun sonradan pişmanlık duyacağı eylemleri gerçekleştirmesine neden olmuştur.

Tablo 2: Olayın Geçtiği Yer

Eserler	Olayın geçtiği yer
Kaşağı	Çocukluğunu geçirdiği çiftlik evi
İlk Cinayet	Güverte
Falaka	Okul

Tablo 2'de görüldüğü gibi olaylar, *Kaşağı*'da çocukluğunu geçirdiği çiftlik evinde, *İlk Cinayet*'te güvertede, *Falaka* adlı eserde ise okulda geçmektedir.

Kaşağı:

“Evimiz, iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi.” (Ömer Seyfettin, 1975: 48)

İlk Cinayet:

“Ben ilk defa kendimi Şirket vapurunda hatırlıyorum.” (Ömer Seyfettin, 1975: 5)

Falaka'da olayın geçtiği yer şu cümlelerle anlatılır: “Mektep biraz daha ileride, alçak duvarlı, oldukça geniş bir avlunun ortasında idi. Tek katlı, etrafında yükselen büyük kestane ağaçlarının birbirine karışmış koyu gölgeleri, bütün çatısını kaplardı.” (Ömer Seyfettin, 2003: 47)

Tablo 3: Olayı Tetikleyen Unsurlar

Eserler	Olayı tetikleyen unsurlar
Kaşağı	Babasından korkmasından dolayı yalan söylemesi
İlk Cinayet	İlgi odağı olmak istemesi, yeterli bilince sahip olmaması ve ölüm olgusunu bilmemesi
Falaka	Öğretmenin disiplin yöntemi olarak öğrencilere falakayı uygulaması

Tablo 3'te görüldüğü gibi olayı tetikleyen unsurlar *Kaşağı*'da kahramanın, babasından korkmasından dolayı yalan söylemesi; *İlk Cinayet*'te ilgi odağı olmak istemesi, yeterli bilince sahip olmaması ve ölüm olgusunu bilmemesi; *Falaka*'da ise öğretmenin disiplin yöntemi olarak öğrencilere falakayı uygulamasıdır. *İlk Cinayet* hikâyesi için bir diğer tahmini unsur ise kıskançlık olarak düşünülmüştür; çünkü ilk cinayet ifadesi aynı zamanda insanoğlunun ilk öldürme hadisesi olan Habil ile Kabil meselesini de akla getirmektedir. Bilindiği gibi Hz. Adem'in oğullarından Kabil kardeşi Habil'i kıskandığı için öldürmüştür.

Eserde yazarın beyaz renkte kıyafet giyindiği, kuşun da beyaz renkte olduğu anlatılıyor. Annenin kuşu çocuğun elinden alıp öpmesi, kanatlarını uzun uzun okşaması, diğer kadınların kuşa olan ilgisi, annenin yanındaki sarı saçla kadınlara

Ömer Seyfettin'in Eserlerinde "Vicdan" Kavramı Üzerine Bir İnceleme

konuşmaya devam edip çocukla ilgilenmemesi yazarın kuşu kıskanmış olabileceği tezini güçlendiriyor. Ayrıca *Kıskançlık* adlı hikâyede beyaz renkli maymunun kıskançlığına yenik düşüp intihar ettiği de belirtiliyor. Tüm bunlara karşın yazarın: "Ben ki hâlâ kıskançlık nedir bilmem. Bu maymunun deliliğini hatırlayınca garip bir elem duyuyorum." (Ömer Seyfettin, 2010: 85) cümlesi ise bu ihtimali zayıflatmaktadır.

Tablo 4: Olayı Gerçekleştiren Kişiler

Eserler	Olayı gerçekleştiren kişiler
Kaşağı	Yazar
İlk Cinayet	Yazar
Falaka	Yazar ve sınıf arkadaşları

Tablo 4'te yer aldığı üzere olayı gerçekleştiren kişiler, *Kaşağı* ve *İlk Cinayet*'te yazarın kendisi, *Falaka*'da ise yazarın yanı sıra sınıf arkadaşlarıdır.

Kaşağı'da: "Zavallı anneciğim benim iftira atabileceğimi hiç aklına getirmiyordu." (Ömer Seyfettin, 1975: 54) sözlerinden kardeşine iftira ettiği belirtilmektedir.

Falaka'da mektepte bulunan kırk öğrencinin haşarılık yapma konusunda hocaya karşı güçlerini birleştirdikleri görülür:

"İyice hatırlıyorum; kırk çocuk, hepimiz müttefik... Aramızdan müzevir çıkmıyor, Hoca Efendiye karşı tek bir vücut gibi hareket ediyorduk. Bir gün bahçede söz birliği ettik. İçerde hepimiz birden esnemeye başladık. Hoca Efendi de esnemeye başladı. Zavallı ihtiyar uyuyuverdi. O zaman kalktık, rahlenin üzerindeki enfiye kutusunu aldık, hepimiz çektik. Bütün mektebin içinde bir hapsirmadır gitti. Hoca Efendi gürültüden uyanınca işi anladı. Enfiyesini kimin çaldığını sordu. Bir ağzıdan ahenkle:

"Bilmiyoruz, bilmiyoruz!" dedik." (Ömer Seyfettin, 2003: 49)

Tablo 5: Olayın Gelişim Aşamaları

Eserler	Olayın gelişim aşamaları
Kaşağı	Başarısızlık, öfke ve yalana başvurma
İlk Cinayet	Dikkat çekme isteği- saldırganlık eğilimi ve boğma olayı
Falaka	Falakaya yatırılma, kabahatin cezasız kalması, hocaya karşı saygısızlık, dalga geçmeyi eğlenceye dönüştürme, hocaya sözünde durma konusunda baskı yaparak hocayı eşeği falakaya yatırmaya mecbur bırakma, hocaların kovulmasına neden olma

Yazarın vicdanını sızlatan olayın gelişim aşamaları *Kaşağı*'da "başarısızlık, öfke ve yalana başvurma", *İlk Cinayet*'te "dikkat çekme isteği- saldırganlık eğilimi ve boğma olayı", *Falaka*'da ise "falakaya yatırılma, kabahatin cezasız kalması, hocaya karşı saygısızlık, dalga geçmeyi eğlenceye dönüştürme, hocaya sözünde durma konusunda baskı yaparak hocayı eşeği falakaya yatırmaya mecbur bırakma, hocaların kovulmasına neden olma" şeklindedir. Yazarın yaşadığı olumsuz durumların (başarısızlık, dikkat çekme isteği, falakaya yatırılma) ana olaya kaynaklık ettiği görülmektedir.

Tablo 6: Olay Öncesi Yazarı Uyarın Kişiler

Eserler	Olay öncesi yazarı uyaran kişiler
Kaşığı	Dadaruh
İlk Cinayet	Annesi
Falaka	Hocası

Tablo 6'da belirtildiği üzere yazarı uyaran kişiler *Kaşığı*'da Dadaruh, *İlk Cinayet*'te annesi, *Falaka*'da ise hocasıdır. *Kaşığı*'da adı geçen Dadaruh evin seyisidir. Tımarlama için küçük Ömer'in biraz daha büyümesi gerektiğini kendisine söylese de yazar aklına koyduğunu yapmaya kararlıdır:

Tablo 7: Olay Anında Yazarın İçinde Bulunduğu Ruhsal ve Bilişsel Durum

Eserler	Olay anında yazarın içinde bulunduğu ruhsal ve bilişsel durum
Kaşığı	Korku ve çaresizlik
İlk Cinayet	Bilinçsizlik içinde olma ve ölüm olgusunu bilmeme
Falaka	Yaramazlıklarını kontrol edememe

Olay anında yazar korku ve çaresizlik (*Kaşığı*); bilinçsizlik içinde olma, ölüm olgusunu bilmeme (*İlk Cinayet*) ve yaramazlıklarını kontrol edememe (*Falaka*) durumundadır. Tahir Alangu, küçük Ömer'in haylaz bir çocuk olduğunu ve ailesinin kendisini kontrol edememesinden dolayı okul değiştirmek zorunda kaldığını şu sözlerle anlatır:

“Annesi Fatma Hanım, önce Gönen'de, sonra da bu kasabadaki okulda, Ömer'in okumaktan çok, haylazlaşmaya yöneldiğini görünce, 1892 yılında, onu alıp İstanbul'a getiriyor. Annesiyle birlikte dedesinin Kocamustafapaşa'daki konağında yaşaya Ömer Seyfettin, Aksaray'daki bir özel okulda ilk öğrenimini bitiriyor... 1897 yılı nisan ayı başlarında 'Türk-Yunan Savaşı'na katılmak üzere İstanbul'dan geçen Ömer Şevki Bey, o günlerde savaşa giden subay çocukları için 'Eyüpsultan Askeri Rüştüyesi'nde açılan özel bölüme, on üç yaşındaki ve artık anasının zapt edemediği Ömer Seyfettin'i yatılı olarak yerleştiriyor.” (Ömer Seyfettin, 2003: 16)

Tablo 8: Vicdan Azabının Nedenleri

Eserler	Vicdan azabının nedenleri
Kaşığı	Kardeşinin ölümüne sebep olduğunu düşünmesi
İlk Cinayet	Kuşu öldürmesi
Falaka	Öğretmeninin kovulmasına neden olması

Tablo 8'de görüldüğü gibi vicdan azabının nedenleri yazarın kardeşinin ölümüne sebep olduğunu düşünmesi (*Kaşığı*); kuşu öldürmesi (*İlk Cinayet*), öğretmeninin kovulmasına neden olması (*Falaka*)dır.

Tablo 9: Yazarın Vicdan Azabını Yönelttiği Varlıklar

Eserler	Yazar, vicdan azabını yönelttiği varlıklar
---------	--

Ömer Seyfettin'in Eserlerinde "Vicdan" Kavramı Üzerine Bir İnceleme

Kaşağı	Çocuk (kardeş)
İlk Cinayet	Hayvan (kuş)
Falaka	Yetişkin (öğretmen)

Tablo 9'da belirtildiği gibi yazar kardeşine (*Kaşağı*), kuşa (*İlk Cinayet*) ve hocasına (*Falaka*) yönelik vicdan azabı duymuştur. Bu durum yazarın her varlığa (çocuk, hayvan, yetişkin) değer verdiğini ve onlara karşı kendini sorumlu hissettiğini göstermektedir.

Tablo 10: Vicdanını Sızlatan Olayı Hatırlatan Uyarıcılar

Eserler	Vicdanını sızlatan olayı hatırlatan uyarıcılar
Kaşağı	Belirtilmemiş
İlk Cinayet	Şirket gemisinin güvertesi
Falaka	Hapşırın insan

Tablo 10'da görüldüğü gibi yazarın vicdanını sızlatan olayı hatırlatan uyarıcılar şirket gemisinin güvertesi (*İlk Cinayet*) ve hapşırın insanlardır (*Falaka*). *Kaşağı*'da uyarıcılar açıkça belirtilmemiştir. Bu durum uyarıcıların birden fazla olması ile de ilişkilendirilebilir. Örneğin yazarın kardeş, difteri sözcüğünü duyması veya kardeşini hatırlaması, at veya kaşağı görmesi, iftira sözcüğü yazarı çocukluk günlerine götürebilecek etmenlerdendir.

Tablo 11: Yazarın Vicdan Azabından Kurtulmaya Yönelik Gösterdiği Çabalar

Eserler	Yazarın vicdan azabından kurtulmaya yönelik çaba gösterme durumu
Kaşağı	Kardeşinin hastalığının ağırlaşmasından sonra babasına doğruları söylemek istemişse de bu amacını gerçekleştirememiştir.
İlk Cinayet	Hiçbir şey yapmamıştır.
Falaka	Hiçbir şey yapmamıştır.

"Tablo 11'de belirtildiği üzere yazar vicdan azabından kurtulmak için herhangi bir çaba göstermemiştir. Yalnızca *Kaşağı*'da gerçekleri itiraf etmek istemiş; fakat bu konuda geç kalmıştır; çünkü kardeşi ağırlaşan hastalıktan dolayı sabaha çıkamamıştır. Olayların üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen yazarın kendini teskin etmek ve vicdanını rahatlatmak için herhangi bir uğraşı içine girmediği görülmektedir. Örneğin kovulan öğretmenini bulup ondan özür diyebilir ya da kendi imkânlarıyla ona destek olabilirdi. Birkaç kuşu alıp özgürlüğüne kavuşturabilir veya aynı güvertede kuşlara yem atabilirdi. Kardeş sevgisini yüceltmek için de yine anılarından yararlanarak güzel bir olayla onu yâd edebilirdi.

Tablo 12: Vicdan Azabının Benlikte Yarattığı Ruhsal Etki

Eserler	Vicdan azabının benlikte yarattığı ruhsal etki
Kaşağı	Üzüntü ve huzursuzluk
İlk Cinayet	Üzüntü ve huzursuzluk
Falaka	Üzüntü ve huzursuzluk

Tablo 12'de belirtildiği üzere incelenen üç eserde yazar vicdan azabından dolayı üzüntü ve huzursuzluk içindedir.

Kaşağı' da vicdan azabının yazarın bilinçaltını kuşattığı ve birer kâbusa dönüştüğü görülür:

“O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz, Hasan'ın görüntüsü gözümün önüne geliyor, «Yalancı, yalancı!» diye karşımda ağlıyordu.” (Ömer Seyfettin, 1975: 55)

İlk Cinayet' te yazarın içinde bulunduğu hüznün ve içsel sıkıntı şu sözlerle anlatılır: “Şimdi Şirket gemilerinin güvertelerinde otururken ne vakit bir martı görsem, birdenbire sevincim yok olur. Bir çocuk çılgılığıyla ağlamak isterim. Yüreğimin içinde derin bir sızı büyür, göğsüm acıtır.

«Ah insafsız!» diye beni azarlayan anneciğimin o sürüp gelen suçlamasını duyar gibi olurum.” (Ömer Seyfettin, 1975: 11)

Falaka' da vicdan azabını bıraktığı etki: “Kalbimde belirsiz bir acı sızlar. Benim sebepime hocalıktan kovulan, ihtimal aç kalan bu ak sakallı, fakir ihtiyarın zavallı hayalı karşıma dikilir.” (Ömer Seyfettin, 2003: 55) cümleleriyle anlatılır.

Tablo 13: Vicdan Azabının Benlikte Yarattığı Ruhsal Etkinin Gelişim Süreci

Eserler	Vicdan azabının benlikte yarattığı ruhsal etkinin gelişim süreci
Kaşağı	Vicdan azabı zamanla artmıştır.
İlk Cinayet	Vicdan azabı zamanla artmıştır.
Falaka	Vicdan azabı zamanla artmıştır.

Tablo 13'te belirtildiği gibi incelenen üç eserde vicdan azabının zamanla azalmadığı, tersine arttığı görülmektedir. Bu durum yazarın kendini bir türlü affetmediğini ve çok yüksek bir vicdana sahip olduğunu göstermektedir.

Kaşağı' da masum kardeşini suçlayan yazarın vicdan yükünü vücudu yakan bir zehre benzettiği anlatılır.

“Ben içimdeki zehir gibi acıyı boşaltmak için acele ediyordum. Yazık ki, zavallı suçsuz kardeşim o gece ölmüştü.” (Ömer Seyfettin, 1975: 56)

Falaka' da vicdan azabının gittikçe ağırlaştığı belirtilmektedir.

“Zaman geçtikçe, hafifleyecek yerde, daha ziyade ağırlaşan bir vicdan azabı duyarım.” (Ömer Seyfettin, 2003: 55)

İlk Cinayet' te olayın üzerinden yıllar geçmesine rağmen yazar hâlâ içinin kanadığını söyler:

“Ne vakit, nerede, nasıl sustuğumu bugün hatırlayamıyorum. Sanki sürekli ağlıyorum. Kendimi bilir bilmez işlediğim bu cinayetin üzerinden işte otuz yılı aşkın bir zaman geçti.” (Ömer Seyfettin, 1975: 11)

Tablo 14: Yazarın Vicdanını Yaralayan Olayı Paylaştığı Kişiler

Eserler	Kişiler
Kaşağı	Okuyucu
İlk Cinayet	Okuyucu
Falaka	Okuyucu

Ömer Seyfettin'in Eserlerinde "Vicdan" Kavramı Üzerine Bir İnceleme

İncelenen eserlerde yazarın benliğini kemiren olayları kimseyle paylaşmadığı, yalnız kendi içinde yaşadığı ve yazıya döküp okuyucuya itiraf ettiği görülür. Tahir Alangu (Seyfettin, 2003: 28) yazarın kendi hayatında yaşadığı çatışmaları eserlerinde yer vermesinin bir teknik olduğunu belirterek yazarın bundaki gayesinin olayı bir daha yaşayıp eleştirmek, yargılamak; bu suretle onların verdiği ağır baskıdan kurtulmak ve hayatını sürdürmek olduğunu ifade eder.

Sonuç

Vicdan eğitimi her ne kadar ailede başlayıp sosyal çevreyle şekillense de onun gelişimini etkileyen ve destekleyen alanlardan biri şüphesiz eğitimidir; çünkü çocuklar eğitim ortamlarında bir yandan düşünsel ihtiyaçlarını karşılarken bir yandan da kişilik gelişimlerini destekleyen duygusal, sosyal ve düşünsel gereksinimlerini tamamlamaya çalışırlar. Eğitimsel amaç ve kazanımların gerçekleştirilmesinde başvurulan temel kaynaklardan biri edebî metinlerdir. Yazarların kaleminden çıkan ürünler derste işlenen konunun başlıca materyali olurlar. Çocuklar için yazmamış olmasına rağmen kitapları en çok basılan ve okul kütüphanelerinde raflardaki yerini alan yazarlarımızdan biri Ömer Seyfettin'dir. Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in üç hikâyesi "vicdan" kavramı bakımından ele alınmıştır. İncelenen eserlerde vicdan kavramının genel olarak vicdan azabı yönünden öne çıktığı görülmektedir. Yazar vicdanını yaralayan olayları çocukluk (*İlk Cinayet* adlı eserde 3-4 yaşlarında, *Kaşığı*'da 5-7 yaşlarında, *Falaka*'da ise 7-8 yaşlarındadır.) günlerinde yaşamıştır.

Olaylar, *Kaşığı*'da çocukluğunu geçirdiği çiftlik evinde, *İlk Cinayet*'te güvertede, *Falaka* adlı eserde ise okulda geçmektedir. Olayı tetikleyen unsurlar *Kaşığı*'da kahramanın, babasından korkmasından dolayı yalan söylemesi; *İlk Cinayet*'te ilgi odağı olmak istemesi, yeterli bilince sahip olmaması ve ölüm olgusunu bilmemesi; *Falaka*'da ise öğretmenin disiplin yöntemi olarak öğrencilere falakayı uygulamasıdır. Olayı gerçekleştiren kişiler, *Kaşığı* ve *İlk Cinayet*'te yazarın kendisi, *Falaka*'da ise yazar ve sınıf arkadaşlarıdır.

Yazarın vicdanını sızlatan olayın gelişim aşamaları *Kaşığı*'da "başarısızlık, öfke ve yalana başvurma", *İlk Cinayet*'te "dikkat çekme isteği- saldırganlık eğilimi ve boğma olayı", *Falaka*'da ise "falakaya yatırılma, kabahatin cezasız kalması, hocaya karşı saygısızlık, dalga geçmeyi eğlenceye dönüştürme, hocaya sözünde durma konusunda baskı yaparak hocayı eşeği falakaya yatırmaya mecbur bırakma, hocanın kovulmasına neden olma" şeklindedir. Yazarın yaşadığı olumsuz duyguların (başarısızlık, dikkat çekme isteği, falakaya yatırılma) ana olaya kaynaklık ettiği görülmektedir. Yazarı uyaran kişiler *Kaşığı*'da Dadaruh, *İlk Cinayet*'te annesi, *Falaka*'da ise hocasıdır. *Kaşığı*'da adı geçen Dadaruh evin seyisidir. Olay anında yazar korku ve çaresizlik (*Kaşığı*); bilinçsizlik içinde olma, ölüm olgusunu bilmeme (*İlk Cinayet*) ve yaramazlıklarını kontrol edememe (*Falaka*) durumu içindedir.

İncelenen eserlerde vicdan azabının nedenleri olarak yazarın kardeşinin ölümüne sebep olduğunu düşünmesi (*Kaşığı*); kuşu öldürmesi (*İlk Cinayet*), öğretmenin kovulmasına neden olması (*Falaka*) yer alır. Yazar kardeşine (*Kaşığı*), kuşu (*İlk Cinayet*) ve hocasına (*Falaka*) yönelik vicdan azabı duymuştur. Bu durum yazarın her varlığa (çocuk, hayvan, yetişkin) karşı kendini sorumlu hissettiğini göstermektedir. Günümüzde basın ve yayın organlarının kamuoyuyla paylaştığı cinayetleri, çocuk ve

kadınlara yapılan istismarları, hayvanlara uygulanan işkenceleri, maganda kurşunlarını, akıl almaz vahşetleri düşündüğümüzde yazarın bilinçsizce yaptığı bu olaylardan yıllar sonra bile sızı duyması onun çocuksu bir vicdana sahip olduğunu göstermektedir.

Akın'a göre (2015: 1563) "vicdanın *çocuksuluğundan* kasıt, *bozulmamış* ve *kararmamış* olmasıdır." Yazarın vicdanını sızlatan olayı hatırlatan uyarıcılar şirket gemisinin güvertesi ve hapsi insanlardır. *Kaşağı*'da uyarıcılar açıkça belirtilmemiştir. Bu durum uyarıcıların birden fazla olması ile de ilişkilendirilebilir. Örneğin yazarın "kardeş, difteri sözcüğünü duyması veya kardeşini hatırlaması, at veya kaşağı görmesi, iftira" sözcüğü yazarı çocukluk günlerine götürebilecek etkenler olarak düşünülebilir.

Yazar vicdan azabından kurtulmak için yalnızca *Kaşağı*'da çaba göstermiştir. Kardeşinin hastalıktan dolayı sabaha çıkmaması bu çabasını da boşa çıkarmış ve yazarın ömür boyu suçluluk duymasına neden olmuştur. İncelenen üç eserde yazarın vicdan azabından dolayı üzüntü ve huzursuzluk içinde olduğu; vicdan azabının zamanla azalmadığı, tersine arttığı; yazarın benliğini kemiren olayları kimseyle paylaşmadığı, yalnız kendi içinde yaşadığı ve yazıya döküp okuyucuya itiraf ettiği görülür.

Sonuç olarak denilebilir ki, incelenen eserlerde "vicdan" kavramının yazarın hayatı ve kişiliği üzerinden yansıtıldığı ve daha çok vicdan azabı yönünden ele alındığı tespit edilmiştir. Ömer Seyfettin'in güçlü bir vicdana sahip olduğunu, çocukluk günlerinde yaşadığı ve sebep olduğu üzücü olayların benliğinde yarattığı psikolojik yıkımı üzerinden bir türlü atamadığını; yaşadığı suçluluk duygusundan dolayı hayatı boyunca huzursuzluk ve üzüntü içinde yaşadığını söylemek mümkündür.

İncelenen eserler, vicdan kavramının çok önemli bir kişisel yargı erki olduğunu göstermesi, vicdan farkındalığını oluşturması ve vicdan muhasebesini kahramanlar aracılığıyla yansıtması bakımından önem arz etse de bir değer olarak çocuklara vicdan eğitiminin verilmesi yönünden tam anlamıyla uygun materyaller değildir. Yani Ömer Seyfettin'in *Kaşağı*, *İlk Cinayet* ve *Falaka* adlı hikâyeleri bir hatırat olarak dikkate değer bir edebî zenginlikte, fakat eğitim aracı olarak eleştirilecek niteliktedir.

Yazarın vicdan azabından kurtulmak için hiçbir çaba içine girmemesi, tüm hayatı boyunca kendini üzüntü ve huzursuzlukla cezalandırması, sadece Ömer Seyfettin'in değil, aynı zamanda kurmaca dünyanın kahramanlarıyla bütünleşen okuyucunun omuzlarında da birer vicdan yükü olarak kendini hissettirmektedir. Araştırmaya yönelik bu tespitler incelenen eserlerin eğitim boyutunu tartışmalı hâle getirmektedir. Çünkü öğrenciler tarafından okunacak kitapların aşırı düzeyde üzüntü içermemesi ve onları duygusal yönden incitmemesi gerekmektedir. Özellikle kurmaca gerçeklik ile doğal gerçekliğin ayırımını yapmakta zorlanan ve kendini okuduğu kitabın etkisinden uzun süre alamayan bireylerde duygusal hassasiyetin hissedilmesi muhtemeldir.

Sonuç olarak Ömer Seyfettin, fikirleriyle öncülük eden bir düşünür olmakla birlikte aynı zamanda kalemi güçlü bir yazardır. Onun entelektüel donanımı ve değerlerine bağlılığı eserlerine ayrı bir nitelik katsa da Ömer Seyfettin'in asıl hedef kitlesi çocuklar değil, yetişkinlerdir. Bu bakımdan onun hikâyelerini çocuklara tavsiye etmeden önce çocuğa görelilik ilkeleri yönünden incelemekte fayda vardır. Aksi takdirde Türk hikâyeciliğinin ölümsüz örneklerini vermiş olan yazarın çocukların gelişim düzeylerini dikkate almamış bir isim olarak anılması ve haksız eleştirilere maruz kalması kaçınılmaz olacaktır.

Kaynakça

- Akın, C. (2015). Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Vicdan. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), s. 1561-1567.
- Aktaş, A. (2019). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türk Kimliği ve Milliyetçi Söylem* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. (Tez No. 553850)
- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Alangu, T. (1968). *Ömer Seyfettin- Ülkücü Bir Yazarın Romanı*. İstanbul: May Yayınları.
- Albez, C. (2009). *Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları Bağlamında Ömer Seyfettin'in Eserlerindeki Çocuk İmgesi* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum. (Tez No. 235816)
- Aydemir, C. (1989). *Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinde Eğitim Değerleri* (Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir. (Tez No. 372458)
- Aydoğan, B. (2010). *II. Kademe Türkçe Öğretiminde Ömer Seyfettin Öykülerinin İşlenmesi (Ant Öyküsüne İlişkin Eğitsel Bir Bakış)* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. (Tez No. 258004)
- Bilgiz, M. (2007). *Kur'an Açısından Vicdan ve Değeri*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Bulduker, G. (2012). Ömer Seyfettin'in "Bahar ve Kelebekler" ile "Aşk Dalgası" Adlı İki Hikâyesinde Eski ve Yeni Değerler Algısı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*. Volume 7/1, p. 439-446, Turkey.
- Dil Derneği (1999). *Türkçe Sözlük*. 2. Cilt. Ankara: Kurtuluş Basımevi.
- Dönmezer, İ. (1997). *Eğitim Psikolojisi*. İzmir: E. Ü. Basımevi.
- Geçgel, H. (2012). Yeni Bir Nesir Dili Kurulmasında Ömer Seyfettin'in Görüş Ve Önerileri. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), s. 118-130.
- Görgün, M. (2018). Ömer Seyfettin'in Seçilmiş Eserlerinde Milliyetçilik Yansımaları. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), s. 126-137.
- Hasdedeoğlu, M. O. (2020). Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Taassup ve Batıl İnanç. *Turkish Studies -Language*, 15(1), 149-171.
- İmamoğlu, A. (2010). Vicdan Kavramının Psiko - Sosyal Tahlili. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), s. 127-144.
- Kanter, M. F. (2015). Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Değer Aktarımı Bağlamında Kadınlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), s. 1607-1615.
- Karabulut, R. (2017). Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Kadınlar Dünyası. *Çukurova Üniversitesi Türkojoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(2), s. 64-90.
- Kolcu, A. İ. (2007). *Milli Edebiyat II-Nesir*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Kurt, Ö. (2009). *Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Ömer Seyfettin'in Romanlarında, Öykülerinde ve Tiyatro Eserlerinde Azınlıklar ve Yabancılar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul. (Tez No. 262593)

- Kuş, B. (2013). Millî Lisan Anlayışının Ömer Seyfettin'in Hikâyelerindeki Yansımaları. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 49, s. 9-16.
- Öksüz, Y. Z. (1995). *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ömer Seyfettin (1975). *Forsa*. Haz. Erdal Öz. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ömer Seyfettin (2003). *Perili Köşk*. Haz. Tahir Alangu. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Ömer Seyfettin (2010). *Yüksek Ökçeler*. Haz. Pürlen Kaleli. İstanbul: Çağrı yayınları.
- Şişmanoğlu Şimşek, Ş. (2014). İmparatorluğun "En Uzun On Yılı" nı Yazmak: Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Farklı "On Temmuz" lar. *Turkish Studies*, 9(12), s. 665-683.
- Tulgar, Y. (2019). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerindeki Halk Bilimsel Unsurların Tespiti ve İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul. (Tez No. 551109)
- Türcan Yüksel, G. (2008). *9-11 Yaş Grubu Çocukları İçin Ömer Seyfettin'in Öyküleriyle İlgili Bir Değerlendirme* (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu. (Tez No. 219944)
- Ustaoglu, P. (2006). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Çocuğa Görelik Açısından Olumluluklar ve Olumsuzluklar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun. (Tez No. 190644)
- Üçer, A. (2007). *"Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler" Adlı Eser Üzerinde Sentaks Çalışması* (Yüksel Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Wadsworth, B. J. (2015). *Piaget'nin Duyuşsal ve Bilişsel Gelişim Kuramı*. (Çev. Prof. Dr. Ziya Selçuk). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yenen Avcı, Y. (2013). *Millî Edebiyat Dönemi Romanlarının (1911 - 1923) İnsani Değerler ve Türkçe Eğitime Katkıları Bakımından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ. (Tez No. 349359)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücekaya, Z. (2019). *İbn Sina'da Kötülük Çeşitleri ve Ahlaki Kötülüğün Vicdan Açısından Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli. (Tez No. 571772)
- Zengin, M. ve İçöz Arslan, E. (2018). Dini, Felsefi, Psikolojik Boyutlarıyla Vicdan ve Değerler Eğitimindeki Yeri. *AUID*, 6(10), s. 323-345.